

Butlletí

del

Centre Excursionista de Catalunya

Sota l'esguard del Cadí

(Acabament)

SEGONA JORNADA

De Sorribes de La Vansa a Gòsol, per coll de Port i coll de Mola.

(7 hores i mitja)

SORTINT de Sorribes en direcció a llevant i baixant cap a trobar el riu La Vansa junt al molí del Ribó, tot travessant les cases de l'Arrabal, es segueix per entre pintoresques arbredes pel fons de la vall, fins a la passarel·la del molí del Batlle, a cinc minuts de Sorribes, situat a la vora esquerra del riu La Vansa i a la dreta del riu Fred. En aquest punt podriem, remuntant sempre la vall per la vora dreta del riu, continuar pel camí ral cap a Montargull, el molí de Fornols i Tuixent des d'on empendriem la pujada cap al coll de Mola; però es força més preferible, pels extensos i bells panorames que es dominen, fer el trajecte entre el molí del Batlle i el coll de Mola seguint l'accidentat camí que per l'esquerra de la vall i travessant els grandiosos boscos del Port del Comte i de la serra del Verd, va a passar pel coll de Port i la collada de la Moixa, a 1.669 m, alt. per continuar després cap a la vall de Mola a trobar el camí ral al dessota del Cortal del Martí.

Travessant, doncs, el riu per la passarel·la i deixant a la dreta el camí que remunta la vall del riu Fred cap a Sant Pere i Padrinàs, s'agafa a l'esquerra, per la vora del riu La Vansa, el camí que es dirigeix cap al torrent Barallà, passant abans d'arribar-hi, per dins d'espessa arbreda entre el riu i el torrent. Si es va en cavalleria, és preferible passar a gual el riu La Vansa un poc més amunt de la passarel·la del molí del Batlle, poc abans d'ajuntar-s'hi el torrent Barallà.

Als 15 minuts de Sorribes, es travessa el pedregós torrent Barallà per darrera de l'ermita de Sant Pere i es comença la pujada cap a coll de Port. El camí, en bon estat a bocins, és bastant dolent d'altres, si bé sempre practicable en cavalleria. Se segueix per la dreta del bosc que baixa a trobar el La Vansa, albirant-se al fons de la vall i a l'altre costat el poblet de Montargull i més enllà i en lloc més enlairat el poble de Fornols.

A la mitja hora de pujada s'arriba a cal Jolí, on s'agafa el camí de l'esquerra que es dirigeix cap dins del bosc pel qual es camina uns 20 minuts sortint al cap d'amunt i després de 20 minuts més de camí, a càl Reboll, enlairada i solitària casa a uns 1.400 metres d'altitud voltada de petits conreus. Belles perspectives sobre les valls del riu Fred, Ossera i La Vansa inferior.

Passat càl Reboll, s'entra deseguida a l'espessa бага de Mascaró, per la que es camina uns 30 minuts entre mig sempre d'hermosa pineda i per paratges sumament ombrius. Passada la бага, se surt dalt de l'aglevat planell de coll de Buc, xamosa plataforma amb esplèndids cops de vista cap a tota la vall de La Vansa i que constitueix indubtablement, degut a la seva estratègica situació, un dels millors miradors d'aquella. Està situat a 1.543 m. alt. i domina la vall tota des del Pas dels Cortils fins a l'entrada de la gorja.

Cap a la part del nord, s'admira completament tota la serra del Cadí, que pot molt bé resseguir-se amb tots els seus detalls des de les seves estrebacions més occidentals del planell de Montant cap a Coll d'Arnat, el Montsech de Tost, coll de Creus i el de Sant Salvador, cap a la Torra del Cadí i el pic de la Canal Baridana a 2.697 m. alt. i punt culminant de la serra, des d'on la carena decau suaument cap als emocionants paratges de la font del Cristall i del Pas del Cabirol, allunyant-se mes enllà cap al Pas dels Cortils i Comabona. El Cadinell, imponent contrafort de la serra, ressalta enèrgicament davant nostre entre les valls de Josa a la dreta i Cornellana a l'esquerra, quals dues poblacions s'albiren clarament: l'una mig partida per una rasa i l'altra dalt del cònic turó a

1408 m. alt., població la més enlairada de la vall de La Vansa. Cap a la banda esquerra, i per sobre d'aquesta serralada, se veuen al lluny les muntanyes del Pallars i del Pireneu.

Cap a la part de llevant, l'exuberant vegetació de la muntanya de Tuixent i serra del Verd que formen la vall de Mola, i les elegants i fines siluetes de la colorada serra de la Sella, tocant a coll de Port, constitueixen el marc immens que bellament enquadra la majestat superba del Pedraforca, que enllà de coll de Mola s'aixeca cap al cel.

Deixant, ja, l'herbat planell i seguint el nostre camí cap a coll de Port, s'emprèn novament la pujada que ens portarà en 30 minuts fins a la Roca Plana, i des d'aquest punt i planejant, fins a coll de Port a 1.631 m. alt. on arribarem per aplevat camí tenint sempre a la nostra esquerra les ràpides pendents que baixen cap als conreus de Tuixent, i la bella perspectiva de la vall de Mola i la serra del Cadí.

El coll de Port, situat en la partió d'aigües de la conca del Segre i del Llobregat, constitueix la comunicació més freqüentada entre la vall de La Vansa i la del Cardener, mentre les neus i el glaç no el fan impracticable. Al camí per on hem vingut s'ajunta en el coll el que ve de Tuixent, continuant juntament el seu descens cap a la vall del Cardener. Nosaltres agafarem el que ve de Tuixent que seguirem no més un centenar de metres per deixar-lo després allunyar pel costat de dos isolats avets cap a mà esquerra, mentre trencarem cap a la dreta amunt per un mal i quasi bé esborrat camí que per entre les crestes rocoses del serrat de la Moixa ens portarà a la part meridional d'aquesta serra i amb mitja hora de coll de Port a guanyar la collada de la Moixa a 1.669 m. alt. que ens conduirà a la vall de Mola. Tot aquest trajecte entre el coll de Port i la collada de la Moixa, no és gaire recomanable fer-lo en cavalleria, degut al mal país que es travessa. La vista, però, és immensa cap a la banda de migdia i paga sobradament el mal passant. En efecte; per damunt de les estrebacions de les serres del Verd, de Mitges i Guixers i tancant més cap a la dreta la vall del Cardener que s'obre als nostres peus en direcció al sud, amb Sant Llorenç de Morunys a baix a la mà dreta del riu, se veu en tota la seva extensió la serra de Busa per sobre de la capriciosa silueta de la qual, d'aspecte montserratí, pot allargar-se la vista cap a la Catalunya baixa fins al Montserrat, Sant Llorenç del Munt i el Tibidabo. A la nostra dreta i delimitant la vall del Cardener per la part de ponent, s'alça robusta la Tossa Pelada i al fons de la vall del Cardener es

veuen les cases dels pobles de la Coma i de la Pedra poc més avall de les fonts que donen neixement al riu situades entre conreus a uns 400 m. a la dreta de la fondalada.

A la collada de la Moixa es comença la davallada suau en direcció al fons de la vall de Mola, que tenim a l'esquerra, per dins del bosc de Tuixent de vastes dimensions que el seguirem durant poc més d'una hora sempre en baixada o més o menys planejant passant al cap d'uns 30 minuts per la font de l'Os situada a l'esquerra i junt al camí, i travessant poc abans d'arribar al fons de la vall diverses rases de pendent quasi bé uniforme i d'un sorprenent efecte.

Ja al fons de la vall es travessa el riu de Mola per agafar a la seva banda dreta el camí ral de Tuixent a Gòsol, en bon estat, que en zig-zag, pel costat de la font de l'Aigüeta, ens durà al Cortal del Martí i més amunt encara al Cortal del Fogató, ambdós a l'esquerra del camí, per continuar des d'aquest darrer punt altra vegada per dins del bosc i per forta pujada giravoltant a l'esquerra del camí a 1.750 m. alt. on arribarem als cinc quarts d'haver travessat el riu de Mola dessota del Cortal del Martí. Cinc minuts més de camí i ens trobarem ja al coll de Mola a 1.772 m. alt. Està situat en la divisòria d'aigües dels rius de Mola i Aigua de Valls entre la muntanya de les Costasses a l'esquerra i la serra del Verd a la dreta. L'espectacle altament interessant que en arribar al coll se domina cap al costat de l'Aigua de Valls contrasta notablement amb el reduït horitzó que a mida que ens apropàvem a dit coll, ens ofería, tancant-se, la vall de Mola.

Des d'allí dalt se domina ja completament la gegantina i elegant figura del massís Pedraforca, lluint garbosament la seva doble testa, sovint coronada de núvols. Als seus peus l'espaiosa i conreuada vall de Gòsol, qual poble queda amagat a l'esquerra entre les Costasses i el Pedraforca. Al fons i cap a la dreta els colls de Jou i de la Trapa i la serra d'En Cija en darrer terme a la vora esquerra de l'Aigua de Valls. A la dreta i més ençà, el serrat de la Matella embrancant-se amb les estrebacions orientals de la serra del Verd, tanca el panorama.

Des del coll de Mola es davalla en tres quarts d'hora, agafant un camí pedregós a l'esquerra, pel peu de les fortes pendents de Les Costasses, cap a l'ermita de Santa Marguerida a 1.494 m. d'altitud des d'on en tres quarts més podriem anar fins a Gòsol per bon camí avall sempre, sinò fós la visita del fantàstic engorjat de torrent Senta que, d'haver-hi temps, pot realitzar-se, separant-se

per un camí que baixa cap als conreus i va a trobar en 15 minuts el torrent Redons en el seu aiguabarreig amb el torrent Senta en un paratge abundant en fonts, per entre les quals es travessa el torrent, per anar en 5 minuts més de suau pujada fins a la font Senta d'aigua molt freda situada a la dreta del torrent i al peu de la cinglera per on s'entra a l'engorjat tortuós i estretíssim que va enfilant-se muntanya endins.

Retornant a les fonts abans esmentades, se segueix 15 minuts per la vora esquerra de la vall fins al molí de Gòsol, a 1.281 metres alt. en l'aiguabarreig del torrent Senta amb l'Aigua de Valls, deixant a la dreta, a l'altra costat del torrent, el Salí de Gòsol. Fins al molí arribarà l'embassament que es formarà amb la presa de 10 metres d'alçada que la Cooperativa de Fluid Elèctric té en projecte a 300 metres aigües avall del molí. Des de la presa serà conduïda l'aigua, part de la conducció per tuberia de fusta, fins a la central situada a 300 metres del molí de Fanés, sempre per la vora dreta de la vall, on es recollirà 2.000 HP.

Des del molí de Gòsol i per l'esquerra del riu Aigua de Valls, es puja en mitja hora al poble de Gòsol, deixant al fons de la vall la central elèctrica i més amunt encara les fonts d'aquell riu.

La vila de Gòsol, situada al peu del turó, a 1.384 metres alt. on s'aixeca el castell i l'església vella, compta amb uns 600 habitants i les seves cases es distribueixen en típics carrers, a l'entorn d'una gran plaça irregular, en mig d'un amfiteatre natural format per la vall en aquelles altituds. És un bon centre d'excursions al Pedraforca, al Cadí i a la serra del Verd, entre altres, i indiscutiblement apropiat com a estació estiuenca de muntanya que segurament adquiriria més importància d'haver-hi una carretera d'accés des d'alguna estació de ferrocarril. Des de dalt del castell es pot contemplar una bona vista sobre la vila, els cims propers i la vall mancada en general d'arbrat. Pertany al partit de Solsona i Bisbat de la Seu. Com a hostalatges, on es trobarà bon tracte, guies i cavalleries per a excursions, hem de citar a càl Llarg i a càl Tampanada.

TERCERA JORNADA

De Gòsol a St. Llorenç dels Morunys, pel Molí de Güell i La Corriu. (8 hores)

Sortint de Gòsol pel davant de l'església, es segueix avall en direcció a migdia i després planejant per ben cuidat camí. Als

35 minuts es passa en front del veïnat de Sorribes, que es deixa a la dreta, mentre se desprèn a l'esquerra del camí que per coll de Jou es dirigeix cap al bosc del Gresolet i dona el tomb al Pedraforca tornant a Gòsol per la part del nord. Per dessota de la font de Sant Andreu s'arriba, al cap d'una hora d'haver sortit de Gòsol, al poblet d'Aspà, on se deixa a l'esquerra el camí del coll de la Trapa per baixar pel costat del molí del ciment avall, per regular pendent, cap a trobar el riu Aigua de Valls, per la vora esquerra del qual es va seguint, deixant a la dreta entre el camí i el riu la font de Verdagner i arribant, a uns 15 minuts d'Aspà, al molí de la Farga, bellament situat a la vora del riu entre prades i bonica perspectiva de fruiterars i arbres de ribera. Una palanca de fusta enllaça les dues voreres del riu. Es continua seguint per la vora esquerra i per darrera de la casa, avall, cap al molí de Fanés, situat a un quilòmetre del molí de la Farga. El poble de Fanés queda dalt a l'esquerra. Uns 200 metres més avall del molí de Fanés, es travessa el torrent de Ruixol, tributari per l'esquerra de l'Aigua de Valls, que forma la petita vall que baixa del coll de la Trapa.

A uns 300 metres aigües avall de l'aiguabarreig del Ruixol i l'Aigua de Valls, i junt a la font de les Salamandres, passa el riu per un estret obert entre vessants de terra argilosa, on es construirà per la Cooperativa de Fluid Elèctric, una presa de terra de 33 metres d'alçada per 265 de longitud en la coronació. Aquesta presa donarà lloc a la formació d'un bell estany, mirall del Pedraforca i de les bosquíries veïnes, d'uns dos milions de metres cúbics de capacitat, que s'allargarà per la vall de Ruixol endins i per la de l'Aigua de Valls amunt fins al molí de la Farga. A la banda dreta de l'estany es on s'instal·larà la central del salt de què hem parlat més amunt i que capta l'aigua dessota del molí de Gòsol.

Pel costat esquerre de la vall, que va tancant-se poc a poc, serà conduïda l'aigua cap als peus de la serra d'En Cija que s'aixeca ardidada al damunt nostre per proporcionar, a curta distància aigües avall del molí d'En Güell, 4.000 HP. més. Des de la font de les Salamandres la vall va tancant-se, com hem dit, més i més i poblant-se d'hermoses bosquíries de salvatge bellesa que barren en alguns indrets el pas del camí. El paisatge és cada vegada més interessant a mida que es perd alçada i les perspectives i matissos dels vessants arbrats formen un pintoresc i grandios conjunt. De sobte, es descobreix als nostres peus i a la dreta la serradora del Mal Pas situada en un paratge altament solitari al fons de la vall, cap on davalla el camí i

passa per un pintoresc pontet de pedra a la banda dreta, continuant enlairat un xic per guanyar l'estret engorjat que separa el Mal Pas del petit eixamplament de la vall al molí d'En Güell, on s'arriba a les dues hores de la sortida de Gòsol.

El molí d'En Güell està situat a 1.052 metres d'altitud a la vora esquerra del riu Aigua de Valls, al costat d'un pont de pedra que per damunt d'un bonic saltant d'aigua comunica les dues riberes, aigües amunt de la unió del riu amb el Moripol, afluent per la banda dreta. Junt amb les cases de La Collada, La Faixeta i les modernes instal·lacions de l'estació terme del cable extractor de la fusta dels boscos de Moripol cap a Peguera i el Llobregat, forma un nucli de població que ocupa el fons del petit eixamplament envoltat d'altres i encatifades muntanyes que el fan sumament interessant.

Una presa de 32 metres d'alçada que la Cooperativa de Fluid Elèctric aixecarà a 200 metres a mà d'avall de l'aiguabarreig de l'Aigua de Valls amb el Moripol, formarà un petit embassament que recollirà i regularitzarà les aigües de la vall de Moripol i les del tram de la de l'Aigua de Valls fins a la presa de terra anteriorment citada, per conduir-les al canal d'escolament de la central del salt immediat superior la qual es construirà, per dessota del nivell de l'embassament, un poc aigües avall de la presa en el vessant esquerre de la vall. Aquest canal travessarà la vall pel parament exterior de la presa, i passant a la vora dreta recorrerà per un canal de 7.330 metres de longitud les muntanyes de la dreta de l'Aigua de Valls per anar a sortir després de captar les aigües de diversos torrents en son llarg recorregut a coll de Berla dalt de la muntanya de Montlleó, des d'on precipitant-se fins al fons de la vall, a uns 1.600 metres de la conjunció amb el riu Cardener, podrà recollir en la central, situada al fons, 15.000 HP.

Del molí d'En Güell seguirem nostre camí travessant el riu de Moripol i empenent de seguida la pujada per dins del bosc per la dreta sempre de l'Aigua de Valls, del qual ens separarem cada vegada més per anar-lo a retrobar al molí de riu de Valls, guanyant així l'altament feréstec i llarg engorjat de molt mal passant i impracticable en part, si bé molt pintoresc, que en avall del molí d'En Güell forma la vall cap al Pont Cabradiç i molí de La Corriu, entre gran davassall de grossos blocs de pedra de paorós i fantàstic aspecte.

El camí, a mida que es va pujant, ofereix emocionants cops de vista sobre l'estret, la serra d'En Cija i la бага de Solsona al fons i part esquerra de la vall. Per totes bandes se succeeixen les belles

perspectives forestals que fan altament agradable el paisatge. Al cap de tres quarts de pujada se surt del bosc per continuar pujant per entre conreus fins a cal Blanc, que es deixa a la dreta a 1.380 metres alt. per continuar per mà esquerra avall primer i planejant després per la part alta de la vall de Vilacireres, que s'enfonsa a l'esquerra cap a l'Aigua de Valls, per anar a passar pel costat mateix de cal Pelegrí, que queda a la dreta, cap a l'església parroquial, que es deixa també a la dreta, després d'haver travessat el torrent dels Cints. Des d'aquest punt el camí, passant per entremig de cal Jep i cal Pó, segueix en direcció al bosc, on es travessa el torrent de l'Espluga, per sortir més enllà del bosc a la font del Tany, bellament situada en un espaiós planell aglevat a 1.400 metres altitud i a dues hores del molí d'En Güell.

Des de la font del Tany, val la pena d'emprar deu minuts per arribar, en direcció al migdia, fins a la creu de Santa Marguerida, a 1.419 metres d'altitud, a guaitar el panorama que des de dalt del cingle s'albira cap al santuari de Puig Aguilar, que el tenim als nostres peus, cap al fons de l'Aigua de Valls, qual vall poc a poc va eixamplant-se i cap a la serra de Busa i l'Aiguadora.

Seguint vorejant el cingle en direcció NO., farem cap a cal Felipó, que deixarem a la dreta per trencar sobtadament a l'esquerra per forta baixada cap a cal Costa i cal Sants per on continuarem avall, deixant a l'esquerra el camí que, per l'airós santuari de Puig Aguilar, va a la Torra de La Corriu. A la mitja hora de baixada passarem pel costat de l'església parroquial de Sant Martí de La Corriu, a 1.126 metres alt. i arribarem als cinc minuts més al fons de la vall de la Foranca, que és per la que estem baixant, on trobarem el torrent de l'Ubac que, junt amb el de la Foranca, formen el de Sant Martí afluent de la dreta de l'Aigua de Valls, que corre al llarg i pel costat septentrional de la serra de Guixers, orientada de llevat a ponent. Trencant, doncs, cap a l'esquerra continuarem baixant en direcció al riu Aigua de Valls per l'esquerra de la vall de Sant Martí, sempre per dins del bosc, i passant, poc abans d'arribar al final, a la vora dreta.

A la mitja hora de Sant Martí retrobem el riu Aigua de Valls, on arribem per lloc enlairat sobre el mateix a la sortida de l'engorjat. El paratge és notablement pintoresc i les dretes vessants d'ambdues valls estan cobertes d'espessa boscúria. Girant ràpidament a la dreta, es presenta ja a la nostra vista el bell eixamplament de la vall, sembrat de cases i fresques arbredes per on corre remorós el riu seguint els fruiterals de les seves voreres. Al fons de tot la serra

de Busa tancant la vall acaba de donar relleu al bell indret. Cinc minuts de baixada i ja som al costat del riu junt al molí de Riu de Valls, on hi ha una passarel·la sobre el riu que porta a Sisquer, qual poblet es veu dalt, a l'esquerra en la divisòria de la vall de l'Aiguadora.

Seguint riu avall per la vora dreta, s'arriba al cap de 20 minuts a l'esglesia de Santa Maria de Valls, d'airós campanaret, i deixant a la dreta la Casa Nova, on hi ha les escoles i el consistori de Guixers, se surt als 10 minuts més a la carretera de Berga a Sant Llorenç dels Morunys, a 782 metres alt. junt al pont sobre el riu Aigua de Valls, i a mà d'avall de cal Badia, important casa situada a l'altra costat del riu.

Des d'aquest punt a Sant Llorenç hi ha uns 8 quilòmetres que recorren per la citada carretera de la Mancomunitat de Catalunya, seguint la direcció general de la vall de llevant a ponent amb que es canvia la nord-sud que portàvem obligada per la serra de Busa, la fantàstica silueta de la qual i la dels Bastets ens acompanyen per l'esquerra de la vall.

Als 3 quilòmetres passem per costat de l'església de Castelltort, que queda damunt de la carretera i uns 400 metres més enllà travessem el traçat de la tuberia forçada, que baixa de Montlleó, cap a la central de 5.000 HP. que la Cooperativa de Fluid Elèctric ja hem dit que té projectada per aprofitar l'aigua enmagatzemada als embassaments del molí d'En Güell i del molí de Fanés, en la forma ja descrita més amunt. La central va emplaçada a l'esquerra de la carretera entre aquesta i el riu i al costat mateix del llac de 32 milions de metres cúbics de capacitat que la Cooperativa formarà amb la construcció d'una presa de 62 metres d'alçada, situada a 400 metres aigües avall de l'aiguabarreig dels rius Cardener i Aigua de Valls. Aquest llac arribarà fins a 600 metres a mà d'avall del pont sobre l'Aigua de Valls i remuntarà igualment la vall del Cardener, oferint esplendents cops de vista sobre ambdues valls.

Continuant nostre itinerari, arribarem als 2 quilòmetres més a La Codina, casa que deixarem a l'esquerra després d'haver salvat el Torrent de la Barata per un pont. Poc més d'un quilòmetre més enllà arribarem al pont sobre el riu Cardener junt al molí del Beato, des d'on, giravoltant a l'esquerra, se'n puja la carretera pel costat de Vilassaló cap a Sant Llorenç, on entra per la vora de la capella de la Pietat, després de travessar el torrent de les Salines, a 400 metres del poble.

Sant Llorenç dels Morunys, vila a 867 metres alt. amb 1.200 habi-

tants, pertany al partit judicial i bisbat de Solsona. Està admirablement situada en elevat planell a la dreta i un poc separada del Cardener, envoltada per tots costats d'altres muntanyes que en donar-li marcat segell muntanyenc li proporcionen esplendents cops de vista el mateix sobre la vall del Cardener que sobre la de l'Aigua de Valls, quals dos rius s'uneixen dessota de la població en el pintoresc paratge d'Aigües Juntes. Cap al nord de la població s'obre la vall del Cardener i la del seu afluent per l'esquerra el riu Mosoll, dominades per la serra del Verd amb la collada de la Moixa i el coll de Port a l'esquerra. Més a la dreta i cap a llevant es veu al lluny per darrera de Cap de Balç i les muntanyes de Montlleó i de Guixers, els rasos de Peguera, i més a la dreta encara, pel trauc de l'Aigua de Valls, el coll de Vancelló per on vé la carretera de Berga, i tancant aquella vall a la dreta la serra dels Bastets i l'encinglerada de Busa. Cap a la banda del migdia l'estret de Vallonga, per on s'escorre el Cardener, i la muntanya de les Roques, per darrera de la qual s'albira la muntanya del Santuari que pel Grau i el coll de Jou s'ajunta per la part de ponent amb les Morreres i el Cap Querol.

Entre el coll de Jou i el Grau del Santuari, domina el planell de Sant Llorenç i l'Aigua de Valls, l'estranya silueta del Codó, cresta isolada que a la posta del sol produeix l'efecte de l'enorme testa d'un gegant, que dorm tranquil·lament dalt de la muntanya.

Per quatre portals s'entra a la part vella de la vila que s'estèn amb els seus carrers tortuosos i empedrats a mà d'avall de l'església de l'antic monestir, avui parroquial, que conserva encara un petit claustre. Dignes de visitar-se a l'església són: l'artística i rica capella barroca de la Mare de Déu dels Colls, a l'esquerra de l'altar major, els retaules del Sant Esperit i de Sant Joan i el Museu arqueològic que la bona cura de l'actual arxiprest està organitzant. A la capella de la Pietat, a l'entrada de la vila, cal mencionar, així mateix, un preciós retaule.

Té Sant Llorenç estació telefònica en combinació amb la telegrafia de l'Estat a Solsona, a més de la línia telefònica al santuari de la Mare de Déu de Lord, on passa la temporada d'estiu l'actual cardenal-arquebisbe de Tarragona. Hi ha administració de Correus i la il·luminació pública és elèctrica. Com a cases recomanables per estatjar-s'hi cal citar: la Fonda del Jardí i a cal Teco. Per la carretera de la Mancomunitat de Catalunya, que està a punt de donar-se al trànsit, s'establirà un servei d'autòmnibus amb Berga, ço que facilitarà l'accés a Sant Llorenç, sobre tot durant la temporada

calurosa de l'any, en que hi acudeixen ja avui nombrosos estiuejants per beneficiar-se de les bones condicions de la privilegiada situació de la vila i de les moltes i bones fonts, sulfuroso-magnèsica una d'elles, de què està envoltada.

El gran llac, que mercès a la Cooperativa de Fluid Elèctric s'estendrà als peus de la vila, contribuirà amb nous encants i noves perspectives a realçar encara més el magnífic conjunt d'aquell cercle de pedra que enclou joïós als seus dintres: la vila i el planell, i les valls amb ses bosquíries.

QUARTA JORNADA

De St. Llorenç dels Morunys a Solsona, per les gorges de Vallonga i Guilanyà. (7 hores)

Sortint de Sant Llorenç per la carretera, se segueix fins a Vilassaló, on es deixa aquella a l'esquerra per emprendre per dessota de la casa i tombant a la dreta l'accidentada baixada cap al fons de la vall del Cardener després de travessar la barrancada que davalla del Grau del Santuari. El camí s'apropa al llit del riu, uns 300 metres en avall de la unió amb l'Aigua de Valls, oferint belles perspectives sobre l'estret de Vallonga que se'ns presenta de sobte davant nostre mostrant-nos el seu aspecte montserratí que li donen les seves penyes de conglomerats.

En el punt més estret del congost, hi emplaçarà la Cooperativa de Fluid Elèctric una presa de 62 metres d'alçada, com ja hem dit abans, que donarà lloc a la formació d'un gran llac, on s'acumularan les aigües dels rius Cardener i Aigua de Valls en quantitat suficient per equilibrar la producció anual de l'energia d'aquests rius, de règim fluvial variable. És el mateix problema que resol la Cooperativa amb l'acumulació de les aigües del riu La Vausa per equilibrar la producció de l'energia dels salts del riu Segre.

El canal de conducció de l'aigua a la central de 36000 HP. anirà per la vora esquerra del Cardener i tindrà 13 km. de longitud. Aquest canal farà cap a un gran dipòsit regulador que permetrà alimentar les turbines de la central amb un caudal quasi bé el doble del que arribarà pel canal. A més, a la sortida del llac, i per aprofitar el desnivell entre la superfície de l'aigua i el de la presa de la mateixa, es construirà a 30 metres sota terra, una central amb turbines d'uns 2000 HP.

Seguint la nostra excursió, arribarem als 20 minuts de Vilassaló

al pont de Vallonga a 750 metres altitud per on passarem a la vora esquerra del Cardener per anar amb 5 minuts més, a travessar el torrent que s'escorre per l'estreta vall de les Set Riveretes, poc abans de juntar-se amb el Cardener. Aquí ens separarem d'aquest, deixant-lo saltar per fonda i estreta vall cap als tètrics i llegendaris fondals de Vilamala i cap al pont del Cavall i el molí de Foix, pels peus i part esquerra dels encinglerats i alts vessants inaccessibles de la muntanya del Santuari, dalt del planell enlairat en la qual s'albira clarament el Santuari de la Mare de Déu de Lord.

Posats ja dins de la vall de les Set Riveretes, empendrem la pujada per la part esquerra passant a la mitja hora del pont de Vallonga pel costat d'una font no gaire ben conservada i seguint amunt per entre mig de les fantàstiques siluetes de les penyes i envoltats sempre d'exuberant vegetació. Se deixa a mà dreta el camí que puja a les Cases Baixes i Altes de Posada i es continua a l'esquerra per enfilarse després per entre els pins en zig-zag per la banda esquerra de la vall, que va ensotant-se al fons, mentre nosaltres continuem guanyant alçada i descobrint cada vegada més dilatats horitzons, per damunt del bosc de Tresserra, en direcció a la serra del Verd, el Cadí i el Pedraforca.

Al cap de dues hores d'haver sortit de Sant Llorenç s'arriba en un replà dalt de la serra, dominat per la banda de llevant pels cingles de Capolat en la part occidental de la serra de Busa. Es passa pel costat d'una petita església i dues cases de camp i es baixa després suaument cap a trobar el torrent de les Cases que es travessa junt a la font de l'Adou situada a l'esquerra de la vall i tocant al camí a 900 metres altitud. Bell efecte de les cingleres de Busa en amunt de la barrancada.

El camí continua per entre bosc de pins emprenent la pujada cap a cal Misèria, casa de pagés al mig del bosc, per on continua pujant-se fins a La Serra, casa situada a 1200 m. alt. dalt del pla de la muntanya a tres hores de camí de Sant Llorenç. Des d'aquest punt s'emprèn ja la baixada cap al riu Cardener passant per Guilanyà, a 1168 m. alt., important casa de pagés de bon aspecte, i més avall per Hostalets de Guilanyà, on se deixa a l'esquerra el camí que va a Cardona, per seguir el de la dreta, avall sempre, entre pins, cap a Parcerissa, casa de pagés amb una capelleta al seu costat. Des d'aquest punt es baixa pels boscos de Peà i de Merli cap al Serrat del Vilar, a la banda de llevant del qual es formarà el dipòsit regulador del final del canal de què hem parlat, barrant la vall amb una presa de 28 metres d'alçada, ubicada a 600 metres en

amunt de cal Terrés. El camí continua apropant-se al Cardener per dolenta baixada i deixant a l'esquerra a cal Vilar del Cardener. A les dues hores de baixada i cinc d'haver sortit de Sant Llorenç, es retroba el riu Cardener que es travessa per un pont de fusta, al peu mateix de la baixada, per continuar per la vora dreta de la vall cap al Molí de Ratavilla. Aquest molí, de pintoresc aspecte, està situat a l'esquerra del camí, entre aquest i el riu, al cap d'amunt mateix del final del petit embassament de 400.000 metres cúbics de capacitat que es formarà amb la construcció per la Cooperativa de Fluid Elèctric d'una presa de 10 metres d'alçada, a un quilòmetre i mig en avall del molí de Ratavilla. A la vora esquerra de l'embassament està projectada la central que extreurà l'energia acumulada en el llac de Sant Llorenç dels Morunys i que ja hem dit serà de 36000 HP. A la vora dreta del mateix, en un planell conreuat que es troba a 600 metres del molí, i passada la ribera de Meix que salta entre roques de mà dreta, s'aixecarà la central transformadora de les línies que baixaran de les centrals dels rius Aigua de Valls i Cardener, de 17.500 a 110.000 volts. En aquesta central es verificarà l'empalmament amb la línia d'alta tensió que passarà d'Hostal Nou a Barcelona i que com hem dit en passar pel riu Segre recollirà el fluid produït en les centrals d'aquest riu, del La Vansa i de la central tèrmica d'Adrall.

De la vora esquerra de la presa d'aquest petit embassament sortirà una tuberia a pressió d'uns 700 metres de longitud que anirà fins a la central de 2.000 HP. que es construirà a l'esquerra del riu Cardener davant mateix del molí del Reig, al dessota de l'església d'Olius, que s'aixeca en lloc un poc enlairat sobre el riu, dominant la vall, i a la qual s'arriba pel costat del fossar, al cap de mitja hora d'haver deixat el molí de Ratavilla.

El molí del Reig, situat en bella clotada de fruiterars i de flors que engalanen la important casal de molt bon aspecte, està ja unit per dos quilòmetres de camí carreter, que se separa del riu en rampa suau, amb la carretera de Solsona a Ribes, la qual a uns tres quilòmetres més, cap a la dreta, enforca amb la de Basella a Manresa, a la que s'hi surt tocant mateix a la ciutat de Solsona, a les 7 hores, aproximadament d'haver sortit de Sant Llorenç dels Morunys.

Solsona està ja ben comunicada amb Barcelona, per Manresa, per poder efectuar el retorn cap a la comtal ciutat.

SALVADOR FILELLA

(Cls. Cooperativa de Fluid Elèctric)

De les serres del Montmell ⁽¹⁾

I

Aquesta conferència l'havia de donar, per indicació del plorat Arquebisbe de Tarragona Dr. N'Antolí López Peláez, una nit autumnal, en la claustra romànica i superba de la Seu tarragonina, tenint per escenari aquell esplèndid jardí, que sembla una visió de Memling i per música la cançó de l'aigua argentada caient en la pica, envellutada de molça i ornamentada de lliris. Senteu-vos al meu entorn, i us llegiré aquestes notes, escrites dalt del Montmell.

QUAN l'honorable «Reial Societat Arqueològica» de Tarragona, va fer-me la mercè d'atorgar-me el títol de Secretari primer, en encarregar-me dels papers de la Secretaria, d'un dels documents de què vaig enterar-me, bé que sense fer-ne, alesh res, gaire esment, va ésser d'una proposició de tot just fundada la benemèrita institució tarragonina, en qual document, un senyor de la Junta demanava *la restauració de les pintures rupestres del Castell de Marmellà*.

Jo, —la veritat siga dita,— no sabia en quins indrets queia Marmellà ni m'interessaven pas massa aquesta mena de pintures; però amb tot, la proposició de l'arqueòleg tarragoní, no va deixar d'encuriosir-me.

Uns quants anys mes tard, tinguí ocasió d'anar a Santa Eulària de Banyeres (de l'Arbós), i allí, tot admirant l'esplèndid panorama que s'albira des de la terrassa de la casa del Senyor Joan Torras, vegí els plans del gemat Baix Penadés, que l'esmentat hisendat em mostrava; i bo i recurrent l'horitzó, vaig fixar-me en la serralada del Montmell, blava, en aquella hora, com el mantell d'una Verge.

Dalt d'un dels cims, cap a la banda, diguem, de Castellví de la Marca, Sant Jaume dels Domenys amunt, hi ha les alteroses cases de Les Ventoses i de Câl Sumoy, a uns 650 metres sobre el nivell

(1) Conferència donada les nits dels 28 de febrer i 7 de març, de 1919, en el "Centre Excursionista de Catalunya".

del mar, i sota d'aquelles cases, com una horeta vessant avall, —em deia l'amic volgut senyor Torras, —hi ha la important hisenda d'Aiguaviva.

*
**

L'any 1910 va caure malalt un dels meus fills. Els metges em van recomanar que el portès a respirar aires de muntanya, i vaig anar a raure a Aiguaviva.

Pujada amunt de Les Costes, o siga de la carretera que neix a Sant Jaume dels Domenys i mor a La Quadra de Puiglloret, en el pla de Manlleu de Celma, en arribar al cim de Les Ventoses i començar la davallada, vegí la santa muntanya de Montserrat al fons del paisatge; allà en l'últim terme, Fontrubí, Santa Fe i Sant Pau d'Ordal, i ben propet meu, a la dreta, un poble dalt d'un tossaló: era Marmellà.

Tot seguit va acudir-me el record d'allò de les pintures del seu Castell, de què parlava l'arqueòleg, i vaig sentir el *rau-rau* veement de visitar-les a correuita.

Però, abans de pujar a recórrer les aspres serralades i de donar compte de les meves observacions, val la pena de que ens entretinguem una estona pel pla del Penadés que, entre altres de les seves hisendes sumptuoses, tanca tres finques d'altres famílies de Tarragona. Són les hisendes de la corrandà:

La Sala, La Gornal i Sabartés,
Les tres pubilles del Penadés.

La Sala de Vallformosa, en el terme de Vilobí, és un casal modern, del senyor Antoni Escofet i Net-to, l'ardit alpinista que l'any 1882 va fer, primer que ningú, l'ascensió al Vignemale (3.298 m. d'altitud), des de Cauterets, valent-li la distinció de que els periòdics i revistes d'aquella vila francesa ho consignessin en llurs planes, amb major motiu per quant uns oficials de l'Estat Major francès, aparatosament arranjats de guies i *alpenstocks*, que havien eixit de Cauterets amb idèntic propòsit unes hores abans que N'Escofet, a la meitat de la jornada tingueren que desistir de llur empresa per mancament de forces físiques.

La Gornal, que forma municipi amb Castellet, és la hisenda senyorial de càl Posas.

En la casa grandiosa d'aquesta finca, feren les paus els dos famosos bàndols de *Nyerros* i *Cadells*, (segle XVII, època del bandolerisme a Catalunya), en record de la concòrdia dels quals, es

col·locà, damunt de la portalada, un escut heràldic, que té dues mans encaixades, simbolitzant la pactada aliança.

De l'urc secular d'aquella hisenda, n'és una prova palesa ço que en diu la gent de la comarca:

A câl Posas de La Gornal,
Sense gambeto no es puja a dalt!

L'altre finca és *Sabartés*, fins fa pocs anys patrimoni de Casa Canals, i avui del Marqués de Grigny, Comte de l'Assalt i Baró de les Quatre Torres, fill també de Tarragona.

Pertany al terme municipal de Llorenç, i és de les més fastuoses de Catalunya.

Agafant una dreuera, en una mica més de mitja hora es va des d'aquesta finca a la riallera vila de l'Arbós del Penadés, fregant gaire bé, les cases de Banyeres.

L'Arbós està situat a uns 165 metres, aproximadament, d'altitud, dalt d'un serrat que domina el Baix Penadés, en l'aiguabarreig, diriem, del Foix i de la Riera de Marmellà.

És una nota típica i característica d'aquesta vila la que pot observar-se al carrer de les Cases Noves, on, a l'aire lliure, les xamoses noies de l'Arbós, treballen de *puntaires*, en verdaders estols, fent-los de capitana, com qui diu, *la padrina de câ la Marieta de l'Hostal*, de més de cent anys d'edat.

*
*
*

Abans d'eixir de l'Arbós, des de l'esplèndida balconada que domina el Baix Penadés, i des d'on s'albiren, en els últims termes, el Montserrat i el Montseny, donem un cop d'ull al proper poble de Castellet envoltat pel Foix i interessant per la seva situació dalt d'un serrat d'uns 150 metres d'altitud, per les ruïnes del seu antic castell, i per la seva capella romànica, avui església parroquial. Prenem la carretera que des de l'Arbós enllaça amb la que va del Vendrell a Sant Jaume dels Domenys; passem pel mig de Santa Eulària de Banyeres, amb la seva típica Plaça Major, les ruïnes del seu castell senyorial i la seva bonica església romànica, i en torçar cap a la dreta, camí de Sant Jaume, prenem comiat del poble de Llorenç del Penadés, on un propietari ha tingut el seny de restaurar, airosament adossada a la banda posterior de la seva casa, coneguda pel *Castell*, una airosa i antiga torre circular; donem l'adéu a Sabartés i Saifores; donem-lo a l'interessant castell senyorial de Santa Oliva, avui capella de la Verge del Remei, amb les seves dues torres i ampla muralla emmarletada i els notables retaules de

Cl. Ll. Estasen

EL PEDRAFORCA DES DEL CAMÍ DE COLL DE MOLA

LA VILA DE GÒSOL AMB EL CADÍ AL FONS

EL MOLÍ D'EN GÜELL SOBRE L'AIGUA DE VALLS

PANORAMA SOBRE PUIG AGUILAR I MUNTANYES DE L'AIGUADORA

LA SERRA D'EN CIJA I LA TORRA DE LA CORRIU

EL POBLE DE SISQUER

VILASSALÓ I LA TOSSA PELADA

LA VALL DE L'AIGUA DE VALLS DES D'AIGÜES JUNTES

LA VALL DEL CARDENER DES DE VILASSALÓ

LA TOSSA DE L'ESQUIROL EN EL RIU CARDENER

PONT DE VALLONGA SOBRE EL CARDENER

l'altar; guaitem, per fi, la important vila del Vendrell, i abans de començar l'ascensió a la serra, entrem a Sant Jaume dels Domenys, en el terme municipal del qual es compten unes quantes hisendes riques, i els llogarrets i agregats de Clariana, Lleger, La Carronya, Papiolet, Torregaça, Andorra i Cornadella.

De Sant Jaumè dels Domenys a Aiguaviva, hi ha prop de tres hores per bona carretera, que en continuat zig-zag de rampa molt pronunciada i de desenrotllament extraordinari, travessa grans boscos de pins i alzines, d'una bellesa incomparable.

Quan s'arriba gaire bé al punt culminant de la pujada, hi ha retombs des d'on es veu, en la fondalada, fins set vegades l'ondulada carretera, la blancor de la qual contrastant amb el to verd fosc de la boscúria i el blau puríssim del cel, li dóna l'aspecte d'una boa mostrosa que segueix els vostres passos.

Allí la vista i l'esperit s'esplaien, i un es queda embadalit i corprès davant de la formosura sobirana d'aquells panorames colossals, que, realment, sedueixen i dels pregons abims per on passa la carretera; i com que porteu ja uns quants quilòmetres de camí fadigós sense trobar ni una mala casa de camp, ni ànima viventa, sense més remors que el del vent, que en travessar els boscos, tot despenyant els pins, sembla la mar en temporal, o el cant rítmic i ensofidor de les cigales, o el *trinc-trinc* cançoner dels picarols del cavall, hom s'arriba a creure que fa via per qui sap on de la terra, car la noció dels llocs es queda pertorbada, fins que arribeu al cim de Les Ventoses, isolades i desertes, des d'on els panorames prenen proporcions gegantesques i extraordinàries.

Allà baix, entre boirina, com una gassa nuvia, la plana riallera del Penadés; a l'esquerra, lluny, a l'últim terme, terres del gemat Camp de Tarragona, la farola de Salou i fins la muntanya de la Mola i el coll de Balaguer. Davant per davant, en l'horitzó, la ratlla del mar, dreta i lluminosa com una cinta de plata i més ençà el gep botarut i alterosíssim del Montmell, que, per aquell indret té l'aspecte d'un dromedari de centes canes d'alçària.

Al coll de Les Ventoses, pels topants del qual es troben en abundància fòssils ben interessants, hi ha, tocant a la carretera, a mà dreta, una alzina centenària, des d'on comença la davallada cap al NE. i N.; i fregant sempre espessos boscos, en 4 o 5 quilòmetres es fa cap a Aiguaviva, prenent, en el quilòmetre 11, a l'esquerra, un camí que hi condueix, que continua cap a La Juncosa.

D'ara en endavant, es va de sorpresa en sorpresa.

Des del cim de Les Ventoses, (650 metres d'altitud), s'albiren

allà al fons les muntanyes de Montserrat, (1236 m.); i des d'un re-
tomb de la carretera, deixant, a cosa de 10 minuts, a la dreta, la
pintoresca font de la Moja, es gaudeix d'un paisatge tan esplèndid
i encisador com ben pocs se'n puguin veure a Catalunya. És el pla
de Manlleu de Celma, de bones terres de conreu, poblada de riques
pagesies, clos pels boscos i les serres del Montmell al S.; les de
Marmellà al SE. i E.; les de Torrelles de Foix al E. i NE.; les de
Pontons i d'Ancosa al N. i al N. NO. les del Montgat.

No res més escaient i catalanesc que els noms de les fonts d'a-
questes valls i muntanyes, i els dels avencs i de les coves, i els de
les pagesies, per l'agre de la terra que tenen, que corprèn de debò.

Jo prou voldria ben descriure, geogràficament, tota aquesta im-
pressionant comarca, encara poc coneguda pels excursionistes; però
no hi tinc pràctica, car les meves aficions m'han empenyut més cap
a la Història que cap a la Geografia, i és per això que el meu treball
eixirà farcit de defectes i desdibuixat del tot.

Per evitar incisos i interrupcions, que pertorben i trenquen, sem-
pre, tota narració, posaré, per apèndix, els noms de què us parlo, i
així la tasca devindrà més planera i ordenada.

La llàstima és que no sigui una persona docta i versada en
aquesta llei de treballs la que s'ho emprengui; i que les meves mans
barroques i inexpertes gosin tractar un tema tan interessant com
la descripció d'aquests paisatges, trencats, sí, però esplèndids com
els més formosos que es puguin imaginar de cap a cap de Ca-
talunya.

I en la descripció que anirem publicant, es vindrà en coneixe-
ment que la Catalunya nostrada té un bé-de-Déu de comarques
admirables, riques de tota llei de belleses naturals, amb tota mena
de matissos en llurs paisatges i tradicions, llegendes i fets històrics
i, en un mot, s'adquirirà el convenciment que l'opulenta serralada
de Montmell pot ben competir i anar de bracet amb les seves ger-
manes de territori, car, com totes elles,—bé que més esquerpa,—
rumbeja l'encís inconfusible de l'agre de les comarques catalanes.

JOAN RUIZ I PORTA

Mapa Geològic de Catalunya

FINS ara les úniques cartes geològiques de la Península eren les referents a Portugal, portada a cap amb molta cura per En P. Choffat i la d'Espanya que fou encomanada a mitjans del segle passat a la *Comisión del Mapa Geológico de España*, Avui estem de joia perque Catalunya té també sa Carta geològica. Les nacions més cultes han procurat temps ha, millorar les cartes geogràfiques i sobre les mateixes establir les dades geològiques que revelen la natura dels terrenys, llurs accidents, donen fonament a investigacions sobre la riquesa del subsol, i estableixen una base ferma per l'aixecament de les cartes agronòmiques de les regions: mineria i agricultura dos grans puntals de l'economia d'una nació, font de primeres materies sens les quals els pobles han de viure a préstec dels que ha afavorit la natura.

No és ocasió de remarcar la necessitat de l'existència d'aquests treballs i sí de notar, que malgrat totes les penúries que el desgavell administratiu i moltes vegades la pugna de personal assalariat i esquerp als progressos de nostra terra, Catalunya té ja la seva carta geològica començada.

Quan s'iniciaren els treballs geològics d'Espanya sota la sàvia direcció de M. Fernández de Castro, durant les revoltes interiors del segle passat, temps poc propici a grans investigacions, es procurà fer el més aviat possible la carta geològica d'Espanya per tenir un fonament per ulteriors investigacions i totes les províncies foren explorades ràpidament i aixecats llurs mapes gairebé esquemàtics com consta en els volums explicatius corresponents.

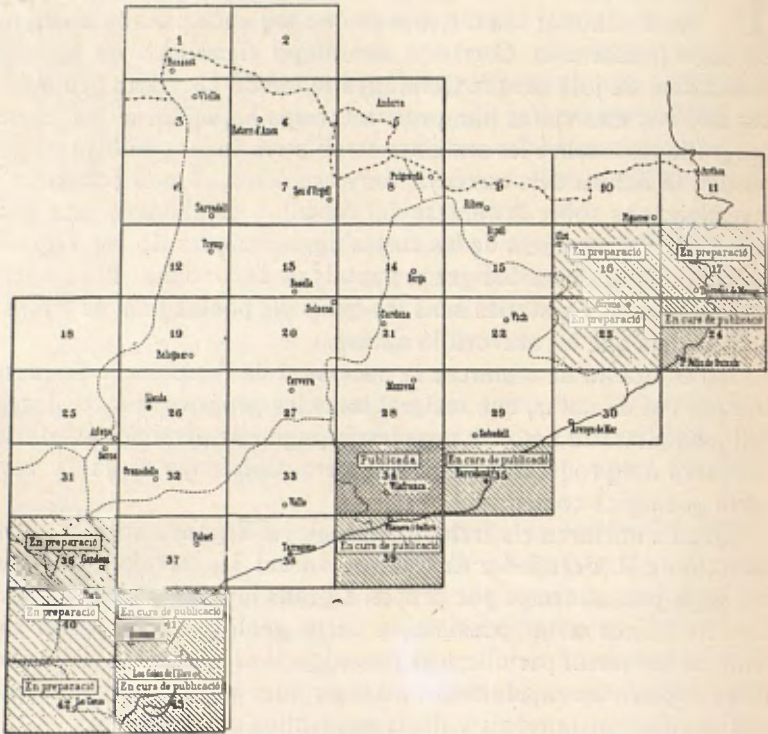
Aquest treball verificat en aquelles circumstàncies fou insuperable, però en el transcurs dels temps ha resultat arcàic i en molts punts deficientíssim. La Comissió fou després disolta i el mapa publicat com bosqueig, fou donat com definitiu; en les edicions successives han portat els mateixos defectes i d'aquí la necessitat no sols de rectificacions sinò de publicar un mapa amb tots els avenços moderns; aquesta és la lloable tasca empresa per la Mancomunitat.

No són nous aquests treballs, sinò que ja en 1869 la Diputació provincial de Barcelona acordà la formació d'un mapa geològic de la província, que donés a conèixer la composició de les terres, encomanant aquesta tasca al geòleg francès J. Moulin, qui morí poc

Mapa Geològic de Catalunya

Gràfic de la divisió de fulles

1822

després deixant un plànol esquemàtic a 1/100,000 que es conserva en el arxiu del *Servei del Mapa Geològic de Catalunya*, juntament amb una porció de notes inèdites.

En 1884 el diputat terrassenc Francesc de P. Benassat proposà la continuació dels treballs geològics iniciats per Moulin, acordant-se es fes càrreg d'aitals investigacions el Canonge J. Almera amb la col·laboració del Sr. A. Bofill i Poch, que emprengueren amb

amor la tasca encomanada publicant cinc fulles geològic-topogràfiques a escala 1/40,000 així com nombrosíssims treballs d'investigació que la posteritat sempre admirarà.

En iniciar els treballs de la fulla sisena en 1914 el Dr. Almera, pregà a la Diputació d'ésser rellevat en aquesta tasca en que esmerjà uns trenta anys i llavors la dita corporació traspassà aquest treball a l'*Institut d'Estudis Catalans* qui encomanà la continuació al ex-President de la Secció de Geologia i Geografia del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, Dr. M. Faura Sans, Pvre. a mitjans de l'any següent.

En crear-se la *Junta Mixta de Ciències Naturals* integrada per la Mancomunitat i Municipi, aquest servei passà a la Junta i s'intentà per elements poc afectes a nostres institucions culturals la creació d'un llampanat *Institut Geològic de Catalunya* amb ànims de col·locar el personal afecte, però la iniciativa fracassà i s'ha considerat aquest servei per certs individus com una càrrega i amb recel.

En acordar-se la publicació del *Mapa Geogràfic de Catalunya* es determinà que la carta geològica que fins a la data era de 1/40,000, fos a 1/100,000, és dir que sobre la nova geogràfica es fes la geològica i ara també es farà la agronòmica.

Transcrites totes aquestes dades històriques, es presentà avui la nova carta geològica que no és ja de la província de Barcelona sinò detota Catalunya i el treball anteriorment fet pel meritísim Dr. Almera és aprofitat en la seva totalitat, així com ampliat en certs punts.

De la fulla geogràfica n.º 34, Vilafranca del Penadés aparescuda fa alguns mesos ja han sortit nombroses i lloables ressenyes; de la part geològica anem a donar algunes dades.

Sobre la mateixa fulla geogràfica restant les ombres topogràfiques s'ha estampat la distribució geològica. Comprèn aquesta fulla, part de la 1.ª, 2.ª i 3.ª del Dr. Almera. La distribució dels terrenys geològics és quasi la mateixa a excepció de la zona N. o de La Llacuna, on pel descobriment de la bauxita ha sigut novament explorada per varis geòlegs fent-se algunes esmenes; s'ha fet de nou la part occidental corresponent a la província de Tarragona.

Respecte als terrenys cretàtics s'ha simplificat considerablement la gama de colors en la distribució dels nivells inferiors i mitjos lacustres i marins, nerítics i pelàgics, així com es precisa un cert nivell superior probablement albià desconegut fins ara a Catalunya.

En quant a la part de geografia física està també molt millora-

da, posant-se a més de les representacions del mapa antic les de meteorits, monolits, ponts naturals, fonts intermitents fonantials, coves, avencs, pous de mina, pedreres a cel obert, etc... quedant també indicades de pas, les terrasses fluvials.

La carta geològica va acompanyada d'un fulletó explicatiu que substitueix les antigues explicacions marginals. El de la present fulla té més de 90 planes, profusament il·lustrat i acuradament editat pels Succesors d'Henrich.

Després d'una breu *Introducció* en què es dona la característica de la regió, es nomenen els geòlegs que directa o indirectament han intervingut en aquests treballs d'investigació, es dona un capítol d'*història* en que s'esmenten els fets, exploracions, estudis, publicacions referents a aquesta fulla, donant un juí crític el més acurat possible de les principals publicacions.

En els capítols següents es tracta de *l'Orografia, Hidrografia i Geodinamisme* d'aquesta regió. La part d'*Estratigrafia* és la més extensa i interessant del fulletó descrivint-se els períodes: *Càmbric, Silúric, Devònic, Triàssic, Cretàcic, Eocènic, Oligocènic, Miocènic, Pliocènic, Quaternari*.

La *Mineralogia* que és poc variada ve a continuació: en la *Petrografia* s'esmenten alguns estudis de roques eruptives i *Meteorits*.

En capítol apart s'esmenten les *substàncies minerals útils* i es dona la llista de fòssils corresponents als terrenys paleozòics de la comarca, treball de revisió que emprengué poc abans de sa mort el Canonge Almera.

Clou el fulletó la *Bibliografia* general que conté 203 publicacions referents al terreny mapat que segurament és el que majors nombre d'investigadors ha tingut.

No cal remarcar l'interés que té pels investigadors de nostres terres aquest nou aportament científic, que serà una nova guia insubstituïble en les noves recerques que es facin així com un treball imprescindible pels que vulguin iniciar-se en els coneixements geològics de nostra terra.

MN. J. R. BATALLER

Crònica del Centre

SETEMBRE 1923

SOCIS INGRESATS EN EL 2.^{on} I 3.er TRIMESTRE.—Lluís Balcells i Buigas, Joan Subiranas i Banús, Jasciste Chacar i Brù, Antoni Feliu i Codina, Joan Roca i Miracle, V. E. García i Maria, Robert Casanova i Luengas, Joan Salvans i Piera, Santiago Esmandia, Josep Ferrer, Josep Prat i Boada, Josep Cuyàs i Fau, Marcell Soler i Biosca, Antoni Guasch i Miró, Enric Teira i Vilar, Sebastià de Fortuny, Robert W. Locher, Narcís Coll i Saliati, Angel Truñó i Rusiñol, Antoni Puig i Buxeda, Josep Marimon, Carles Roca i Casanovas, Domènec Carrové i Viola, Josep M.ª Pobla, Jaume Baucís i Tulla, Joan Mallet, Jordi Guasch i Sagra, Xavier Prats i Subirà, Lluís Matas, Emili Lacasa i Lavilla, Joaquim Saltor i Madorell, Isidro Bultó i Blajot, Joan Taltavull i Cabanellas, Lluís Taltavull i Cabanellas, Gil Aloy i Manchano, Lluís Aloy i Manchano, Joan Antoni Anglada i Mir, Quintí Prado, Angel Meléndez i Noguera, Josep Jordi Rivièrre, Albert Eisenmenger, Jordi Carre-ras i Mercader.

DIMISSION DEL PRESIDENT.—La Junta Directiva s'ha vist en el sensible cas d'haver d'admetre la dimissió del càrrec de President del Sr. Rafel Patxot i Jubert, elegit en la darrera Junta general. Aquesta renúncia, fundada en veritables motius de salut, serà ben sentida de nostres consocis. Malgrat el curt espai en què dit senyor ha ocupat la Presidència, el CENTRE haurà rebut d'ell mostres inequívokes de la seva estimació, les quals deixaran per llarg temps en la nostra entitat l'empremta del seu pas en el citat lloc.

Noves

DONATIUS PER LA BIBLIOTECA.—S'ha rebut del seu autor Sr. Herman Knoche el llibre *Stude Phytogéographique sur les Iles Baléares* i del Sr. Ignasi Folch el volum *L'Art du Ski*.

NOVA ENTITAT.—S'ha constituït a Terrassa un nou cercle excursionista amb el nom de «Club Pirenenc». Felicitem els seus fundadors i els encoratgem en la tasca empresa.

Estació meteorològica de Viella (Vall d'Aran)

RESUM DE LES OBSERVACIONS DEL MES DE SETEMBRE DE 1923

TEMPERATURES A L'OMBRA				PRESSIONS BAROMÈTRIQUES	
MITGES MENSUALS		MÀXIMA ABSOLUTA en 24 hores	MÍNIMA ABSOLUTA en 24 hores	MITGES MENSUALS A 0° I A LA GRAVETAT NORMAL	
8 matí	4 tarda			8 matí	4 tarda
12°2	17°6	28° (dies 9 i 10)	0° (dia 1)	687.9 mm.	683.6 mm.
Oscil·lació extrema mensual 28°				A 0° I AL NIVELL DE LA MAR	
Variació màxima diürna (dia 8) 20°5				767.6 mm.	764.6 mm.
MITGES MENSUALS				Màxima (dia 6) 778.6 mm.	Mínima (dia 14) 755.8 »
20°98		7°1		Oscil·lació extrema. 22.8 »	

HUMITAT RELATIVA

PLUVIOMETRIA

MITGES MENSUALS	8 matí	4 tarda		
Termòmetre sec.	12°2	17°58	Total d'aigua caiguda en el mes	116.3 mm.
Termòmetre moll	10°	13°78	Dia de major caiguda (dia 17)	42.2 »
Humitat (percentatge)	74.	63.7	Intensitat per dia de pluja i neu	14.53 »
Dies de saturació	1	—	Total d'espessor de neu en el mes	— mt.
			Dia de major espessor (dia)	— »
			Vent dominant en els dies de pluja i nevades	N.-NE.

VENT

DIRECCIÓ	8 matí	4 tarda	VELOCITAT EN 24 HORES	
Calma	9	2	Mitja mensual diària	38.621 k.
N.	7	6	Màxima absoluta (dia 18)	94.000 k.
NE.	7	12	Recorregut total en el mes	1.158.650 k.
E.	1	1		
SE.	2	—		
S.	2	1		
SW.	2	—		
W.	—	—		
NW.	—	8		

ESTAT DEL CEL

DIES	8 matí	4 tarda	DIES DE	NÚVOLS		NUVOLOSITAT	
				CLASSE	8 m. 4 t.	MITGES MENSUALS	
Serens	14	8	Pluja 8	Cirrus 5 3	3.9	5.1	
Nuvolosos	9	15	Boira 4	Nimbus 3 7			
Coberts	7	7	Rosada 11	Stratus 1 —			
			Gebre 1	Cúmulus 1 3			
			Calamarça				
			Neu				

NOTA.—Tempesta des del dia 11 al 17.

Les anotacions diàries han estat preses pel G.^a Josep i revisades pel DR. M. FAURA I SANS.